

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2025.34.04>

Edyta SKOCZYLAS-KROTLA

<https://orcid.org/0000-0001-9518-6183>

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

e.skoczylas-krotla@ujd.edu.pl

Potencjał realioznawczy wybranych książek dla dzieci w kontekście wczesnoszkolnego nauczania języka obcego

Streszczenie

Nauka języka obcego we współczesnej szkole powinna obejmować nie tylko słownictwo i reguły gramatyczne, lecz również poznanie realiów i kultury krajów danego obszaru językowego. Pomocne w przekazywaniu tych wiadomości mogą być książki, które ukazują realia stolicy Wielkiej Brytanii – Londynu.

Słowa kluczowe: książka, realioznawstwo, nauczanie, Londyn.

Wprowadzenie

Wymogiem współczesnej edukacji wczesnoszkolnej jest zapoznanie dziecka z językiem obcym nowożytnym. Zgodnie z podstawą programową, uczeń wie, że:

ludzie posługują się różnymi językami i aby się z nimi porozumieć, warto nauczyć się ich języka; posiada podstawowe informacje o krajach, w których ludzie posługują się danym językiem obcym nowożytnym (*Podstawa programowa*).

Poznanie tych informacji przez uczniów stanowi bardzo ważne zadanie językowej edukacji wczesnoszkolnej. Pomocne mogą tu być książki podejmujące zagadnienia realioznawcze. Paulina Roza (2013) pod pojęciem realioznawstwa rozumie:

ogół informacji na temat zjawisk społecznych, kulturowych, informacji geograficznych, historycznych, turystycznych krajów języka nauczanego. Informacje te, dla uczących się języka obcego, są równie ważne jak i gramatyka czy też nowe słownictwo (akapit 2).

Joanna Augustynowicz (2004, s. 172) za realioznawcze uznaje treści, które sięgają od prozaicznych informacji dotyczących dnia powszedniego do literatury pięknej.

Nauczyciele, przybliżając uczniom obcy kraj, dokonują zatem prezentacji miast, zabytków, nazw geograficznych, nazwisk sławnych ludzi. Interesującą pomocą w tym zakresie może stanowić książka *Europowieści*, (Fabjański, 2005), w której – w przystępny i humorystyczny sposób – ukazane są charakterystyczne dla Wielkiej Brytanii cechy. Opowiada o nich chłopiec Benjamin. Nawiązuje do kultury, nauki, historii Wielkiej Brytanii i upodobań Anglików: „my, Anglicy, uwielbiamy piłkę nożną [...], mieliśmy też słynnych filozofów” (s. 102). Jest także odniesienie do realiów geograficznych:

na naszej wyspie – czyli Wielkiej Brytanii – żyją nie tylko Anglicy. Także Szkoci i Walijszczy, a na sąsiedniej wyspie, Irlandii, której kawałek należy do Wielkiej Brytanii – Północni Irlandczycy. Wszyscy nazywamy się Brytyjczykami. I wszyscy dołożyliśmy się do wielkich osiągnięć Wielkiej Brytanii. A oto te osiągnięcia: [...] potężne królestwo, wielkie katedry, największa na świecie flota statków i okrętów. Mieliśmy też słynnych filozofów, muzyków, a także słynnego pisarza Williama Szekspira. [...] Harrego Pottera, Kubusia Puchatka i Alicję z Krainy Czarów wymyśliliśmy my, Brytyjczycy. Nie ma wątpliwości, w fajnych bajkach jesteśmy światową potęgą (Fabjański, 2005, s. 102).

Książki przewodniki po Londynie

Wśród informacji związanych z realiami danego państwa powinny się znaleźć wiadomości dotyczące jego stolicy. Na zajęciach języka angielskiego warto zwrócić uwagę na stolicę Wielkiej Brytanii – Londyn. Realia związane z tym miastem mogą stanowić znaczące treści w edukacji wczesnoszkolnej, zarówno w obszarze wiedzy o Europie, jak i w odniesieniu do kompetencji kulturowej w zakresie języka obcego.

Ciekawą propozycją do wykorzystania na zajęciach z języka angielskiego może być zaplanowanie wycieczki do Londynu. Píše o tym A. Szplit (2016, s. 78):

Wycieczka rozpoczyna się od przygotowania programu wycieczki, czyli projektu w grupach, w których dzieci samodzielnie, za pomocą Internetu i dostępnych książek przygotowują krótką informację o wybranych miejscach w Londynie. Prezentacja (oczywiście na razie po polsku) może być krótkim opisem lub mieć formę plakatu ze zdjęciami i wycinankami z gazet. Można też przygotować plakat w formie powiększonego planu miasta, na którym uczniowie sukcesywnie naklejać będą szkice przedstawionych budynków i miejsc. Przy okazji wprowadzamy słownictwo związane z kierunkami świata i częściami miast.

Jako pomoc w znalezieniu informacji o Londynie warto wykorzystać książkę *Londyn dla młodych podróżników*. To jedna z książek tworzących serię przewodników *Dla Młodych Podróżników...* W rzetelny sposób, z humorem, przybliży ona nieznanne fakty i fascynujące miejsca w Londynie. Jest to literacki przewodnik, bogato i ciekawie ilustrowany. Zawiera m.in. lubiane przez dzieci legendy, np.:

A królowa brytyjska ma ...kruki strzegące imperium. Kruki nie mają ani bicepsów ochroniarza, ani zębów psa obronnego, ani nawet kapelusza stracha na wróble. Są jednak strażnikami tajemnic, przewijającymi się przez rozmaite mroczne tajemnice. Dawno, dawno temu londyński zamek Tower funkcjonował jako najstraszliwsze więzienie w królestwie. [...] Złowrogie kruczyska upodobały sobie ten mroczny zakątek miasta i zadomowiły się w Tower na dobre. Miały tam sporo tajemnic do strzeżenia (Spingardi, 2012, s. 4–5).

Podczas zapoznawania się z tekstem przewodnika *Londyn dla młodych podróżników* czytelnik odnajdzie w nim m.in. ciekawostki o królowej Wiktorii:

już jako nastolatka Wiktoria podróżowała po Anglii ku ucieście wiernych fanów. Na jej ślubie były ich tysiące, a na pogrzebie miliony (s. 27).

[...] na starość rola królowej znudziła się jej na dobre. Spodobał jej się za to tytuł cesarzowej Indii (s. 28).

[...] od wczesnych lat Wiktoria musiała się uczyć języków obcych i zasad dyplomacji. Nigdy nie bawiła się z innymi dziećmi (s. 29).

Prezentowany bedeker zawiera także krótkie opisy obiektów charakterystycznych dla Londynu:

Tower of London – zamek królewski nad Tamizą. Zastąpił ze swych lochów więziennych, jako miejsce tortur i straceń, a także jako niezwykle bogaty skarbiec królewski. Most Londyński, czyli London Bridge – legendarny most w centrum Londynu, przerzucony przez Rzymian w 55 roku; Muzeum Figur Woskowych – jedna z największych atrakcji turystycznych Londynu. Dziś muzeum wystawia podobizny gwiazd show businessu oraz polityki (s. 30).

Krótkie opisy ciekawych obiektów w Londynie zawiera również książka *Angielska przyjaciółka*, np.: „[...] Pałac Westminsterski, obecną siedzibę Parlamentu i należącą do pałacu wieżę zegarową, gdzie mieści się słynny dzwon Big Ben” (Charms, 2014, s. 14). W tekście znaleźć można zachętę do zobaczenia i poznania tych miejsc w Londynie, które są nietuzinkowe i zapewniają możliwość spokojnego, miłego spędzenia czasu: „Regent’s Canal, tak zwana Mała Wenecja Londynu. O tak, musimy pójść tam na spacer! Tam jest pięknie” (Charms, 2014, s. 23).

Kolejnym źródłem informacji o osobliwościach Londynu jest z pewnością *Londyn z Paddingtonem* Michaela Bonda (2017). Sympatyczny niedźwiadek z Peru oprowadza po swoim mieście. Wycieczka zaczyna się oczywiście na stacji Paddington, skąd miś wziął swoje imię. Następnie odwiedza on znane miejsca, takie jak Hyde Park, Notting Hill, Piccadilly, Trafalgar Square czy Pałac Buckingham. Opowiada o nich w zabawny sposób, często nawiązując do swoich przegód i wspominając o swojej ulubionej kanapce z marmoladą. Książka jest szczególnie polecana jako lektura dla uczniów w wieku wczesnoszkolnym, gdyż w przystępny sposób pozwala poznać atrakcje i sekrety Londynu.

Książka to rodzaj przewodnika po stolicy Wielkiej Brytanii, ukazanej z perspektywy misia Paddingtona.

W galerii misiowych postaci literackich Paddington wyróżnia się tym, że jest nie tylko ożywioną zabawką, ale i uczłowieczonym prawdziwym misiem, żyjącym wśród ludzi i porozumiewającym się z nimi w ludzkim języku (Tylicka i Leszczyński, red., 2002, s. 249).

Podobnie jak człowiek niedźwiadek ujawnia emocje, jakie towarzyszą mu podczas wycieczki po Londynie:

Tymczasem przewodnik z mikrofonem zaczął opowiadać o tym dziwnym pojeździe, ale muszę się przyznać, że nie za bardzo go słuchałem. Nie mogłem się doczekać, kiedy wreszcie ruszymy. Przez pierwsze 45 minut jechaliśmy obok wielu słynnych miejsc w Westminsterze: minęliśmy na przykład siedzibę Parlamentu, Big Bena, Downing Street (gdzie mieszka premier), budynki rządowe przy Whitehall i bramę placu defilad Horse Guards Parade, strzeżoną przez wartowników na koniach. Trudno mi było za tym nadążyć, mimo że przewodnik o wszystkim po kolei opowiadał, więc ucieszyłem się, kiedy wreszcie zobaczyliśmy jakieś miejsce, które znałem – hotel Ritz na Piccadilly (Bond, 2017, s. 93).

Obecność przewodnika, w rolę którego wciela się antropomorfizowany niedźwiadek, jest charakterystyczna dla bedekerów dla dzieci. Oprowadzający przewodnik podnosi atrakcyjność tekstu i zachęca czytelników do wycieczek po realnym świecie. Posiada rozległą wiedzę na temat prezentowanych obiektów i opowiada o nich w ciekawy sposób, np.:

Nigdy nie sądziłem, że ja też doczekam się pomnika! Stoi na marmurowym postumencie w miejscu, które nazywa się Lawn, czyli trawnik. Nie ma tam, co prawda, ani źdźbła trawy, ale za to latem ludzie przysiadają się do mnie, żeby zajądać kanapki w oczekiwaniu na pociąg (s. 13). [...]

Aż przetarłem oczy ze zdumienia, kiedy znalazłem się w zupełnie nowym miejscu o nazwie Covent Garden. Nagle dookoła zaroilo się od muzyków, clownów, linoskoczków (s. 74).

Londyn z Paddingtonem łączy elementy przewodnika turystycznego z ciepłym humorem i urokiem typowym dla opowieści o misiu Paddingtonie, który od lat 50. XX wieku jest jedną z ikon brytyjskiej literatury dziecięcej. O tej kultowej postaci dowiadują się także czytelnicy *Angielskiej przyjaciółki*:

W Londynie miś Paddington jest naprawdę sławny, ma nawet swój własny pomnik [...]. Jechał do Londynu aż z Peru na gapę, żywiąc się tylko marmoladą (Charm, 2014, s. 22).

W książkach przewodnikach przekazywanie informacji odbywa się często w sposób emocjonalny. Opowiadająca postać szeroko i barwnie mówi o ukazywanych obiektach (Skoczylas-Krotła, 2016). Typowy jest tu bezpośredni zwrot do czytelnika – potencjalnego turysty – poznającego promowane miejsca:

jeśli zdecydujesz się przekroczyć wrota ogromnego Muzeum Brytyjskiego, nagrodą będzie niepowtarzalna podróż w czasie i przestrzeni (Spingardi, 2012, s. 17).

Możesz sobie posiedzieć w muzeum do woli, porównać chińskie dzbanki z tureckimi, poćwiczyć rysowanie i pójść na lody (s. 19).

Przewodnik miś kieruje do młodych czytelników zachętę:

Jeżeli macie ochotę dokładnie zwiedzić teren dworca, pamiętajcie, że organizuje się tu wiele darmowych spacerów z przewodnikiem (niektóre trasy są ułożone specjalnie z myślą o dzieciach (Bond, 2017, s. 13).

Chcąc nawiązać bliski kontakt z odbiorcami, przewodnik kieruje do nich pytania wprost np.: „czy wiesz, że w XVIII wieku kilogram herbaty kosztował równowartość ponad siedmiuset złotych?” (Spingardi, 2012, s. 20).

Miś Paddington inspirowuje do poznania Londynu, proponując pokonanie kilku tras spacerowych, które obfitują w miejsca atrakcyjne w aspekcie historii, kultury, sztuki, przyrody. Każda trasa jest zgodna z mapką zamieszczoną w książce. Opisy poszczególnych spacerów są wzbogacone o fotografie i atrakcyjne ilustracje.

W odbiorze treści zawartych w przewodnikach pomagają ilustracje i fotografie, które należą do podstawowych kodów używanych w reprezentacjach poznawczych (Jagodźńska, 1991, s. 3–4). Pełnią one funkcję informacyjną, objaśniają lub uzupełniają tekst. W przewodnikach występują bardzo często zdjęcia dzieł architektonicznych, fotografie prezentujące dzielnice miasta, przejawy codziennego życia. Niektóre z nich opatrzone są opisem informującym:

— o przedstawionej postaci:

kapitan James Cook największy podróżnik XVIII wieku (Spingardi, 2012, s. 17); Dom towarowy Fortum & Mason. Oj, nie pogardziłbym posadą sprzedawcy na stoisku z marmoladą! (Bond, 2017, s. 58);

— o przedstawionym obiekcie:

Muzeum marek, opakowań i reklamy Johna Opiego. Z zewnątrz to muzeum przypomina kino (Bond, 2017, s. 8);

— o przedstawianym nurcie artystycznym lub dziele sztuki:

W ten sposób narodził się w Londynie wielki nurt sztuki XX wieku: pop-art. Możesz sobie obejrzeć niektóre z tych obrazów w galerii Tate Modern. Amerykańskie chłopaki szybko podchwycili ten dowcip artystyczny swoich angielskich kolegów. Tak w głębi duszy, to i jedni, i drudzy trochę kochali to nowoczesne życie z odkurzaczem i pralką. Amerykański kolega Andy Warhol całkowicie zgodził się z Hamiltonem, że pięknem naszych czasów jest zupa pomidorowa w puszcze i gwiazda kina na plakacie. Rozsławił pop-art na cały świat (Spingardi, 2012, s. 42).

Zauważyć należy, iż wiedza realizacyjna przekazywana jest z wykorzystaniem tekstów w języku polskim. Omawiane książki zawierają oprócz nazw w języku polskim oryginalne nazwy własne w języku angielskim. Mogą one być podstawą do utworzenia przez dzieci ilustrowanych słowników realizacyjnych, przedstawiających obiekty i ich nazwy w obu językach. Z całą pewnością przedstawione książki stanowią lekturę wprowadzającą dziecko w świat realiów Londynu i przyczyniają się do odkrywania walorów obcego miasta, zachęcając tym samym do bezpośredniego poznania jego piękna.

Przybliżenie realiów stolicy państwa można realizować na zajęciach z języka angielskiego, ale także w ramach zajęć poświęconych edukacji europejskiej czy

szeroko rozumianej edukacji wielokulturowości. Zintegrowana edukacja wczesnoszkolna, o której wyczerpująco i wielopłaszczyznowo pisze w swej pracy Jolanta Karbowniczek (2012), stanowi ten etap w rozwoju ucznia, kiedy poznaje on świat z różnych perspektyw, także realizowawczej i kulturoznawczej. Treści z tego zakresu mogą stanowić impuls do lepszego poznawania języka kraju, o którym tak wiele uczniowie dowiadują się dzięki książkom przewodnikom, wykorzystywanym w sposób atrakcyjny i twórczy przez nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej.

Prezentowane przewodniki stanowią bogate kompendium wiedzy o Londynie i jego atrakcjach. Informacje podane w stylu encyklopedyczno-podręcznikowym stanowią cenny materiał nie tylko dla uczniów, lecz również dla nauczycieli, od których wymaga się szerokiej wiedzy na temat kraju, którego języka uczą, oraz przekazania jej uczniom. Powinni oni wykorzystać informacje w sposób przystępny i atrakcyjny dla uczniów.

Treści realizowawcze i kulturoznawcze są integralną częścią uczenia się i nauczania języka obcego, podobnie jak słownictwo i gramatyka (Derenowski, 2005, s. 5).

Zakończenie

Edukacja wczesnoszkolna, która ma wśród zadań przybliżanie uczniom realiów obcego kraju, nie może ograniczać się tylko do prezentowania zabytków, nazw geograficznych, nazwisk sławnych ludzi. Realizowawstwo powinno obejmować także wiedzę na temat codziennego życia przeciętnego mieszkańca danego kraju, np. poruszania się metrem, zachowania w sklepie, kawiarni, w dyskotece. Jak pisze Roza (2013), realizowawstwo na lekcji języka obcego stanowi nierozdzielalną część w procesie jego nauczania. Uwzględnienie tej tematyki na lekcji jest niezwykle ważne. Bliższe zapoznanie się z kulturą, obyczajami, mentalnością, historią innego kraju ma za zadanie wzbudzić w uczniach ciekawość i skłonić do pogłębienia informacji na ten temat, a przede wszystkim zachęcić do nauki języka obcego. Lekcje te mają za zadanie pokazać uczniom, że nauka języka obcego to nie tylko żmudne teorie i zasady gramatyczne, lecz także obeznanie się z realiami panującymi w innych krajach.

Należy zwrócić uwagę na szerokiego adresata przedstawianych *bedekerów*. Jest nim dziecko w dużej rozpiętości wiekowej. Książka stanowi atrakcyjne wsparcie dla rodziców, odpowiedzialnych za wychowanie dziecka w zakresie wielu obszarów rozwoju. Są to wartościowe pomoce dla nauczycieli, którzy w znaczącym stopniu są odpowiedzialni za kształtowanie tożsamości narodowej uczniów. Warto zatem korzystać z książkowych przewodników turystycznych adresowanych dla dzieci, gdyż przynoszą one wielorakie korzyści dla wszystkich podmiotów edukacji – dzieci, rodziców i nauczycieli.

Bibliografia

- Augustynowicz, J. (2004). Realioznawstwo na lekcji języka obcego. *Języki Obce w Szkole*, 4, 172–173.
- Bond, M. (2017). *Londyn z Paddingtonem*. Kraków: Znak.
- Charms, J. (2014). *Angielska przyjaciółka*. WeGirls SA.
- Derenowski, M. (2006). Elementy kulturowe w nauczaniu języka obcego. *Języki Obce w Szkole*, 3, 7–11.
- Fabjański, M. (2005). *Europowieści*. Warszawa: Agencja Wydawnicza.
- Karbowniczek, J. (2012). *Zintegrowana edukacja wczesnoszkolna z językiem angielskim*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Erica.
- Jagodzińska, M. (1991). *Obraz w procesach poznania i uczenia się*. Warszawa: WSiP.
- Podstawa programowa*. <https://podstawaprogramowa.pl> › Szkoła-podstawowa-I-I... [dostęp: 25.03.2025].
- Roza, P. (2013). *Realioznawstwo na lekcji języka obcego – ciekawe doświadczenie czy strata czasu?* <https://www.edukacja.edux.pl/p-21411-realioznawstwo-na-lekcji-jezyka-obcego> [dostęp: 25.03.2025].
- Skoczyła-Krotka, E. (2016). Bedeker literacki dla dzieci jako przewodnik po świecie sztuki sakralnej. W: A. Ungeheuer-Gołąb, U. Kopeć (red.), *Literatura i inne sztuki w przestrzeni edukacyjnej dziecka* (s. 296–306). Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Tylicka, B., Leszczyński, G. (red.). (2002). *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej*. Wrocław: Ossolineum.
- Spingardi, M. (2012). *Londyn dla młodych podróżników*. Warszawa: Wydawnictwo ExpressMap Polska.
- Szplit, A. (2016). *Efektywnie i atrakcyjnie czyli o przedszkolnym i wczesnoszkolnym nauczaniu języka angielskiego*. Kielce: Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP.

The Realism Potential of Selected Children's Books in the Context of Early School Foreign Language Teaching

Abstract

Learning a foreign language in modern schools should encompass not only vocabulary and grammar rules, but also understanding the realities and culture of the country in which the language is spoken. Books that present a range of realities about the capital of Great Britain, London, can be helpful in conveying this information.

Keywords: book, real studies, teaching, London.